

دانشگاه تاریخی شیراز چگونه تاسیس شد؟

۷ دی ۱۳۹۶ ساعت ۱۴:۳۹

تأسیس دانشگاه به شکل مدرن و کنونی آن یکی از اقداماتی بود که کلنگ اصلی و اولیه آن در دوره قاجاریه زده شد و در دوره پهلوی‌ها نیز ادامه یافت. رویکرد مؤسسين این نهاد آموزشی جدید که برگرفته از غرب بود، گاه با اهداف متفاوت و دلایل خاصی همراه بوده است. با این حال روند تأسیس دانشگاه ابتدا در تهران و با دانشگاه تهران در سال ۱۳۱۳ آغاز گردید؛ اما بتدریج در سایر شهرهای بزرگ همچون شیراز نیز رشد و گسترش یافت . . .

کافه تاریخ- مقاله تاریخی

تأسیس دانشگاه به شکل مدرن و کنونی آن یکی از اقداماتی بود که کلنگ اصلی و اولیه آن در دوره قاجاریه زده شد و در دوره پهلوی‌ها نیز ادامه یافت. رویکرد مؤسسين این نهاد آموزشی جدید که برگرفته از غرب بود، گاه با اهداف متفاوت و دلایل خاصی همراه بوده است. با این حال روند تأسیس دانشگاه ابتدا در تهران و با دانشگاه تهران در سال ۱۳۱۳ آغاز گردید؛ اما بتدریج در سایر شهرهای بزرگ همچون شیراز نیز رشد و گسترش یافت. دانشگاه شیراز یکی از این دانشگاه‌ها است که با رویکرد متفاوتی تأسیس و در راستای اهداف رژیم به کار رفت. با این توضیحات و برای آشنایی بیشتر با اهداف و عملکرد این دانشگاه، در ادامه به توضیح مختصر این موضوع پرداخته می‌شود.

دانشگاه شیراز و تاریخچه تأسیس آن

دانشگاه شیراز در سال ۱۳۲۵ و به دنبال تأسیس آموزشکده بهداشت بنیان گذارده شد. ایده اصلی این دانشگاه پس از ورود رئیس دانشگاه پنسیلوانیا به ایران شکل گرفت و سپس عملیات ساخت و طراحی آن آغاز شد. دانشگاه در سال ۱۳۳۵ رسمیت یافت و در سال ۱۳۴۱ به دانشگاه پهلوی تبدیل شد. ۱ در این سال، عیسی صدیق یکی از رؤسای دانشگاه تهران، مأمور اجرای الگوهای دانشگاه آیوی لیگ آمریکا در دانشگاه شیراز گردید. طراح خوابگاه این دانشگاه که به مجتمع ارک معروف است نیز فردی به نام مینورو یاماساکی است. یاماساکی یکی از طراحان و معماران آمریکایی- ژاپنی بود که در دهه ۱۳۵۰ به ایران آمد و محوطه و ساختمان خوابگاه دانشجویان دانشگاه شیراز را طراحی نمود، اما با وقوع انقلاب، ایران را ترک کرد. ۲ به طور کلی تأسیس دانشگاه

روابط فرهنگی ایران و آمریکا

روابط رسمی ایران و آمریکا در دهه ۲۰ شمسی آغاز شد، گرچه پیش از آن نیز مواردی از ارتباطات میان دو کشور وجود داشته اما آمریکا عملاً بعد از پایان جنگ جهانی دوم فرصت دست‌اندازی در کشورهایی چون ایران را به دست آورد. روابط دو کشور در این دوره عمدتاً در دو حوزه فرهنگی و اقتصادی بود. هر چند آمریکا از این راه در صدد اعمال نفوذ سیاسی و کسب نتایج دلخواه و مورد نظر خود نیز بود. در مقابل شاه جوان هم که با کسب جایگاه پادشاهی در نوعی از خلأ قدرت سیاسی به سر می‌برد، در صدد بود تا از طریق سیاست‌های مختلف قدرت خود را افزایش دهد. «یکی از این سیاست‌ها نزدیک شدن به ایالات متحده آمریکا بود. هدف شاه از این کار تقویت موضع حکومت خود در مقابل شوروری و افزایش حمایت آمریکا و انگلیس از وی بود.»^۳ از این رو شاه که نتوانسته بود پیش از آن از طریق نظامی و اقتصادی، آمریکا را وارد صحنه سیاسی کشور نماید، تلاش نمود تا از طریق عوامل فرهنگی به این هدف جامه عمل بپوشاند. چنانچه پیش از این تلاش‌های دو شرکت نفتی آمریکا برای گرفتن امتیاز نفت با تصویب قانون آذر ۱۳۲۳ به ناکامی منجر شده بود^۴ و روابط فرهنگی آغاز خوبی برای گسترش روابط محسوب می‌شد.

از این رو بعد از درخواست شاه از آمریکا جهت تأسیس دانشگاه، آمریکا فرصت را غنیمت شمرده و با قبول این موضوع در طراحی و ساخت آن مشارکت می‌کند. به طور کلی آمریکا در آن دوره، جهت تأمین نظرات و اهداف خود از دو طریق اقدام می‌نمود. اول از طریق سفارت ایران و وزارت خارجه و دوم از راه‌های غیررسمی و غیرقانونی و توسل به عملیات خارجی. در نوع دوم کارگزاران بانکی - آمریکا مؤسسات تجارتي این کشور - سازمان‌های فرهنگی مثل مدارس آمریکایی و دانشگاه‌ها زمینه‌های غیرقانونی را برای آن کشور فراهم می‌ساختند. ۵ بر همین اساس، بعد از رسمیت یافتن دانشگاه در دهه ۳۰ نیز دانشگاه آیوی لیگ آمریکا خود تدوین و برنامه‌ریزی برای تربیت اساتید را در دست گرفت.

دانشگاه‌های آمریکایی سبکی از مدرن سازی

پروژه مدرنیزاسیون و تقلید از فرهنگ غرب از زمان رضاشاه آغاز گردید و در وجوه مختلف فرهنگی، اقتصادی و سیاسی تجلی یافت. در بعد فرهنگی، علاوه بر کشف حجاب و تقلید از ظواهر غربی، تأسیس نهادهای فرهنگی نیز با کارکردهای مدرن سازی آغاز شد. گرچه نمی‌توان تحقق بخشیدن اهداف و آرمان‌های آموزشی را از سوی رضاشاه انکار نمود؛ اما عدم اطلاع از کارکرد واقعی آن نهادها و صرف مدرن سازی با تقلید از غرب، بیشتر در اولویت بود. بعد از رضاشاه، محمدرضا شاه نیز به مانند پدرش با دنبال کردن آن سیاست‌ها تصمیم گرفت سیاست مدرن سازی را ادامه دهد. تصادفی نبود که محمدرضا در سال ۱۳۳۳ رسماً اعلام کرد: شیوه زندگی غربی با الگوی ارزش‌های اسلامی ما هماهنگ است. یا در جایی دیگر گفته بود: «غربی کردن آرمان ماست و منافع ایران در اتحاد با غرب به بهترین وجه تامین می‌شود. در واقع شاه در زندگی خصوصی‌اش نیز چنان غربگرا شده بود که تنها موسیقی و فیلم‌های غربی مورد علاقه‌اش بود.»^۶ به طور کلی، اقدامات فرهنگی شاه در تمامی عرصه‌ها (نشریات، کتب، رادیو و تلویزیون،

سینماها ... در تضاد آشکار با هنجارها و ارزش‌های اجتماعی مردم قرار داشت. ۷.

با این حال، علاوه بر این عوامل، تأسیس دانشگاه و افتتاح رسمی آن در دهه ۳۰ دلیل مهم دیگری نیز داشت و آن تغییر وجهه منفی شاه و بالا بردن رضایت مردم و به خصوص قشر روشنفکر از رژیم شاه بود. در واقع در دهه ۳۰ با کودتای ۲۸ مرداد، شاه اعتبار سیاسی خود را نزد مردم از دست داد و عمق و شدت مخالفت‌های مردمی علیه او به خصوص از سوی قشر روشنفکر و گروه‌های مذهبی افزایش یافت. از این رو شاه امیدوار بود با متمرکز کردن بخشی از سیاست‌های خود به مطالبات روشنفکران دانشجویان تا حدودی از شدت این نارضایتی‌ها کم کند. از این رو تأسیس دانشگاه یکی از این سیاست‌ها بود. اتفاقی که عملاً نتیجه معکوس داشت و با افزایش تعداد دانشجویان و بالا رفتن آگاهی سیاسی آنها باعث شدت یافتن جریان‌های مخالف علیه شاه گردید.

از این رو و با توجه به اهداف شاه از تأسیس دانشگاه شیراز و همچنین سایر نهادهای فرهنگی می‌توان گفت گرچه بیشتر این نهادها تا حدودی بر عملکرد آموزشی کشور تأثیرگذار بودند؛ اما واقعیت آن است که ملاحظات سیاسی عامل اصلی در تأسیس دانشگاه و سازمان‌های مرتبط با آن بود. ملاحظاتی که در راستای تحکیم جایگاه و افزایش اعتبار عمومی شاه و رژیم صورت گرفته؛ اما ثمره آن در نهایت چیزی جز شکست و سقوط قدرت وی نبود.

فهرست منابع

۱. علیرضا ازغندی، نخبگان سیاسی ایران بین دو انقلاب، تهران، نشر قومس، چاپ سوم، ۱۳۸۵، ص ۳۴
۲. روزنامه دنیای اقتصاد - شماره ۳۴۱۶، مرگ معمار برج‌های دوقلو ۱۳۹۳،
۳. علیرضا ازغندی، روابط خارجی ایران، ۱۳۲۰-۱۳۵۷، تهران، قومس، ۱۳۸۴، چاپ ششم، ص ۱۲۰
۴. علیرضا ازغندی، همان، ص ۱۳۵
۵. سید جلال‌الدین مدنی، تاریخ سیاسی معاصر ایران، جلد ۱، قم، دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۹۱، چاپ هفدهم، ص ۲۴۱
۶. روح‌الله حسینیان، چهارده سال رقابت ایدئولوژیک شیعه در ایران (۱۳۴۳-۱۳۵۶)، تهران، مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ص ۲۸۵

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/۳۶۵۱۴/تاسیس-چگونه-شیراز-تاریخچه-دانشگاه>